

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน (แผนงานปีงบประมาณ ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑. หลักการและเหตุผล

การจัดการน้ำที่ถูกต้องและเหมาะสมในพื้นที่ลุ่มน้ำ เป็นการบรรเทาเกิดน้ำท่วมในฤดูฝน และบรรเทาความแห้งแล้งในฤดูแล้งของลุ่มน้ำนั้นๆ และทำให้ระบบนิเวศน์ของลุ่มน้ำมีคุณภาพดี ในทางตรงกันข้ามหากพื้นที่ลุ่มน้ำใดมีการจัดการน้ำที่ไม่ถูกต้องแล้ว การเกิดน้ำท่วมและความแห้งแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำจะเกิดรุนแรงมากขึ้นและบ่อยครั้ง หรือซ้ำซากทุกปีหรือเกือบทุกปี ดังนั้น การจัดการน้ำทำในพื้นที่ลุ่มน้ำ เช่น พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่การเกษตรและพื้นที่ตัวเมืองอย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้ว จะบรรเทาน้ำท่วมและความแห้งแล้งและคุณภาพของน้ำทำในพื้นที่ลุ่มน้ำให้มีคุณภาพดี มีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นตัวควบคุมปริมาณอัตราการเป็นประโยชน์ เวลาของการมีน้ำทำ และคุณภาพของน้ำทำ เช่น ลักษณะต่างๆ ทางกายภาพของลุ่มน้ำ ธรรมชาติของพายุฝน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดการที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีผลกระทบต่อปริมาณอัตราการใช้ประโยชน์ เวลาของการมีน้ำทำ และคุณภาพของน้ำทำ ได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการที่ดิน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ในพื้นที่ลุ่มน้ำ

กรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งมีภารกิจด้านการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการน้ำทำที่ดี ซึ่งประกอบด้วย การบริหารจัดการด้านอุปสงค์ของการใช้น้ำ (Demand side management) และการบริหารจัดการด้านอุปทาน (Supply side management) ซึ่งประกอบด้วยการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่มีประสิทธิภาพ สามารถป้องกันการชะล้างพังทลายของดินที่กระทบต่อสภาวะแวดล้อมในพื้นที่การเกษตร และแหล่งเก็บกักน้ำ มีการก่อสร้างแหล่งเก็บกักน้ำให้สามารถนำไปใช้ในเขตพื้นที่การเกษตรที่กำหนดขึ้น โดยการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม มีการจัดระบบการปลูกพืชได้โดยกำหนดระยะเวลา ชนิด และพันธุ์พืชให้เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพของดินและสภาพภูมิอากาศ รวมถึงการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรด้านการใช้น้ำ ด้านการปรับปรุงบำรุงดิน โดยมีกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการ

๒.๑ เพื่ออนุรักษ์น้ำและเก็บเกี่ยวน้ำ โดยการจัดการให้น้ำฝนที่ตกลงมาถูกกักเก็บไว้ให้ไหลซึมลงใต้ดิน เป็นประโยชน์ในรูปของความชื้นแก่พรรณพืช ไม่ให้ไหลบ่าไปกัดเซาะดินในพื้นที่ตอนล่างให้เกิดความเสียหาย

๒.๒ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรกรรม

๒.๓ เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชนที่มีการบริหารจัดการอย่างครบวงจร

๓. แผนและผลการดำเนินงาน ปีงบประมาณ ๒๕๕๕-๒๕๕๘ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๕ แห่ง

๓.๑ ผลงานแหล่งน้ำชุมชน ปีงบประมาณ ๒๕๕๕-๒๕๕๗ รวมจำนวน ๒๗ แห่ง

ผลงานปี	ลำดับ ที่	สพข.	พื้นที่ดำเนินการ
๒๕๕๕ (๗ แห่ง)	๑	๓	งานขุดลอกหนองพร้อมระบบท่อส่งน้ำ บ.ดอนชมพู ม.๑ ต.ดอนชมพู อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา
	๒	๔	งานสระเก็บน้ำ บ.กะทิง ม.๑๕ ต.ปราสาท อ.ห้วยทับทัน จ.ศรีสะเกษ
	๓	๕	งานขุดลอกหนองบัวและระบบส่งน้ำ บ.ดงน้อย ม.๕ ต.พระธาตุ อ.นาคูน จ.มหาสารคาม
	๔	๖	งานสระเก็บน้ำพร้อมระบบส่งน้ำ บ.เหล่าแมว ม.๑ ต.วังยาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน
	๕	๘	งานสระเก็บน้ำพร้อมระบบส่งน้ำ บ.วังเรื่อน ม.๕ ต.วังจืด อ.ดงเจริญ จ.พิจิตร
	๖	๑๐	งานสระเก็บน้ำพร้อมระบบส่งน้ำด้วยท่อ บ.ทุ่งทองพัฒนา ม.๑๐ ต.จรเข้เผือก อ.ด่านมะขามเตี้ย จ.กาญจนบุรี
	๗	๑๑	งานระบบท่อส่งน้ำ บ.สวนผึ้ง ม.๕,๖,๗,๘,๑๑,๑๒ ต.นาขา อ.หลังสวน จ.ชุมพร
๒๕๕๖ (๑๐ แห่ง)	๑	๑	งานสระเก็บน้ำพร้อมระบบส่งน้ำ บ.หนองโปร่ง ม.๑๓ ต.สุขเดือนห้า อ.เนินขาม จ.ชัยนาท
	๒	๒	งานสระเก็บน้ำพร้อมระบบส่งน้ำ บ.เนินสะอาด ม.๖ ต.หนองน้ำใส อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว
	๓	๔	งานขุดลอกบึงมะหรีและระบบท่อส่งน้ำ บ.หนองตอ ม.๕ ต.โคกสูง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด
	๔	๕	งานระบบส่งน้ำ บ.ข้าวสูง ม.๕ ต.ศรีวิชัย อ.วานรนิวาส จ.สกลนคร
	๕	๖	งานระบบส่งน้ำ บ.สาแล ม.๕ ต.ทุ่งงาม อ.เสริมงาม จ.ลำปาง
	๖	๗	งานระบบส่งน้ำ บ.หางนา ม.๗ ต.น้ำเลา อ.ร้องกวาง จ.แพร่
	๗	๘	งานระบบท่อส่งน้ำ บ.ห้วยเหล่า ม.๒ ต.นาขุม อ.บ้านโคก จ.อุดรดิตถ์
	๘	๙	งานขุดลอกสระเก็บน้ำพร้อมระบบส่งน้ำ บ.บางตาหงาย ม.๔ ต.บางตาหงาย อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์
	๙	๑๐	งานสระเก็บน้ำและระบบท่อส่งน้ำ บ.หนองเต่าดำ ม.๑๓ ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี
	๑๐	๑๑	งานระบบท่อส่งน้ำ บ.สวีส์ดี ม.๑,๒,๓ ต.มะมู อ.กระบุรี จ.ระนอง
๒๕๕๗ (๑๐ แห่ง)	๑	๑	งานขุดลอกสระเก็บน้ำและระบบท่อส่งน้ำ PE บ.ท่าโพง ม.๒ ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.นครนายก
	๒	๓	งานระบบส่งน้ำด้วยท่อ PE บ.แคนทะเล ม.๖ ต.สระบัว อ.แคนดง จ.บุรีรัมย์
	๓	๓	งานระบบส่งน้ำด้วยท่อ PE บ.โคกรัง ม.๕ ต.ห้วยยายจิว อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ
	๔	๔	งานระบบท่อส่งน้ำ บ.กุดกะเสียน ม.๑๐ ต.เขื่องใน อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี
	๕	๕	งานระบบท่อส่งน้ำ บ.หนองบัว ม.๗ ต.สามพร้าว อ.เมือง จ.อุดรธานี
	๖	๕	งานระบบท่อส่งน้ำ บ.หนองหึ่ง ม.๒ ต.ท่ากกแดง อ.เซกา จ.บึงกาฬ

ผลงานปี	ลำดับที่	สพข.	พื้นที่ดำเนินการ
๒๕๕๗	๗	๗	งานท่อส่งน้ำ บ.ซีเหล็ก ม.๔ ต.จอมสวรรค์ อ.แม่จัน จ.เชียงราย
	๘	๘	งานขุดลอกสระเก็บน้ำและระบบท่อส่งน้ำ PE บ.หนองพะยอม ม.๔ ต.ชุมแสงสงคราม อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก
	๙	๘	งานขุดลอกฝายน้ำล้นและระบบท่อส่งน้ำ PE บ.นาอ้อ ม.๑ ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย
	๑๐	๑๑	งานท่อส่งน้ำ บ.ดอนตาผล ม.๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๑,๑๒ ต.นาขา อ.หลังสวน จ.ชุมพร

๓.๒ แผนงานแหล่งน้ำชุมชน ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ รวมจำนวน ๘ แห่ง (อยู่ระหว่างดำเนินการ)

ผลงานปี	ลำดับที่	สพข.	พื้นที่ดำเนินการ
๒๕๕๖ (๘ แห่ง)	๑	๑	งานขุดลอกสระเก็บน้ำพร้อมระบบท่อส่งน้ำ บ.ต้นเรียบ ม.๖ ต.รำพัน อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
	๒	๓	งานขุดลอกหนองน้ำและวางระบบส่งน้ำด้วยท่อ พีอี บ.โคกอรุณ ม.๑๖ ต.นาดี อ.เมือง จ.สุรินทร์
	๓	๔	งานระบบท่อส่งน้ำ บ.ก่อ ม.๒ ต.ดอนเมย อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ
	๔	๔	งานระบบท่อส่งน้ำ บ.โพนทา ม.๒ ต.กุดาไ้ อ.ปลาปาก จ.นครพนม
	๕	๕	งานระบบส่งน้ำและขุดลอกหนอง บ.หนองโจด ม.๙ ต.โคกก่อ อ.เมือง จ.มหาสารคาม
	๖	๖	งานขุดลอกสระเก็บน้ำพร้อมระบบท่อส่งน้ำ บ.ไร่พัฒนา ม.๑๖ ต.ดอยหล่อ อ.ดอยหล่อ จ.เชียงใหม่
	๗	๗	งานระบบท่อส่งน้ำ บ.หลายทุ่ง ม.๖ ต.เชียงม่วน อ.เชียงม่วน จ.พะเยา
	๘	๑๑	งานระบบส่งน้ำ บ.ทุ่งรังทอง ม.๔ ต.ทุ่งรัง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี

๔. ระยะเวลาดำเนินการ

ครอบคลุมระยะเวลาในปีงบประมาณ

๕. วิธีดำเนินงาน

- ๕.๑ ศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่กลุ่มเกษตรกรและศักยภาพของการทำการเกษตรกรรม
- ๕.๒ ก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นปัจจัยการผลิต เช่น แหล่งน้ำ ระบบการใช้น้ำ และระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ
- ๕.๓ พื้นฟูและปรับปรุงบำรุงดิน
- ๕.๔ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรและการฝึกอบรม

๖. หลักเกณฑ์ ของการเข้าดำเนินการในระดับพื้นที่ และการประสานกับ อบต. มีเงื่อนไขดังนี้

๖.๑ ที่ดินแปลงนั้นต้องเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ใช้ร่วมกัน เช่น ที่สาธารณะ หนอง คลอง บึงต่างๆ หรือพื้นที่สาธารณะว่างเปล่าที่ไม่มีการใช้ประโยชน์ใดๆ และสามารถขุดเป็นสระเก็บน้ำชุมชนได้ หรือที่ดินของเอกชน ที่ยินยอมให้ประชาชน และเกษตรกรเข้าใช้ประโยชน์ในแหล่งน้ำนี้ร่วมกันได้ทุกกรณี

๖.๒ ต้องมีเนื้อที่สำหรับดำเนินการไม่น้อยกว่า ๒๐-๓๐ ไร่ หรือมีพื้นที่เพื่อกักเก็บน้ำประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ ลบ.ม. และมีศักยภาพในการขุดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

๖.๓ ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อที่ดินเพื่อการดังกล่าว

๖.๔ คัดเลือกจังหวัดเป้าหมายจากจังหวัดที่มีพื้นที่แล้งซ้ำซาก

๖.๕ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และทำการเกษตรกรรม ปลูกพืชที่หลากหลายให้เหมาะสมกับคุณภาพของดิน

๖.๕. คัดเลือกจังหวัดในแต่ละปีงบประมาณต้องไม่ซ้ำกับจังหวัดเดิม โดยกระจายทั่วประเทศเพื่อที่จักได้รับงบประมาณในการก่อสร้างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชนอย่างทั่วถึง

๗. งบประมาณ

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน ขนาดพื้นที่แหล่งน้ำ ๒๐ ไร่/แห่งๆ ละ ๖,๘๕๑,๘๐๐ บาท จำนวนทั้งสิ้น ๓๕ แห่ง รวมวงเงิน ๒๔๐.๓๔๖๖ ล้านบาท โดยมีแผนดำเนินการ ดังนี้

- ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ จำนวน ๗ แห่ง วงเงิน ๔๗.๙๖๒๖ ล้านบาท
- ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ จำนวน ๑๐ แห่ง วงเงิน ๖๘.๕๑๘๐ ล้านบาท
- ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ จำนวน ๑๐ แห่ง วงเงิน ๖๘.๕๑๘๐ ล้านบาท
- ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ จำนวน ๘ แห่ง วงเงิน ๕๕.๓๕๘๐ ล้านบาท

๘. หน่วยงานรับผิดชอบ

กรมพัฒนาที่ดิน

๙. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ขนาดประมาณแห่งละ ๑๒๘,๐๐๐-๒๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ในระดับความลึกประมาณ ๔ เมตร และครอบคลุมพื้นที่รับประโยชน์ประมาณแห่งละ ๒๐ ไร่ ดังนั้น เมื่อดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ จำนวน ๓๕ แห่ง จะสามารถเก็บกักน้ำเพื่อการเกษตรไว้ใช้ได้ประมาณ ๔.๔๘๐๐ - ๗.๐๐๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร

๑๐. ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

๙.๑ เกษตรกรในพื้นที่รับประโยชน์ มีแหล่งน้ำไว้ใช้ทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง

๙.๒ ทรัพยากรดินในพื้นที่รับประโยชน์ได้รับการบริหาร ปรับปรุง และ พัฒนาอย่างครบวงจร

๑๑. ผลผลิต (Output) พร้อมตัวชี้วัดผลผลิต

จำนวนแหล่งน้ำชุมชนได้รับการพัฒนาและฟื้นฟู

๑๒. ผลลัพธ์ (Outcome) พร้อมตัวชี้วัดผลลัพธ์

ร้อยละของเกษตรกรที่ได้ใช้ประโยชน์แหล่งน้ำเพิ่มขึ้น

ภาคผนวก
(รูปภาพประกอบ)

ก่อนดำเนินการ

ระหว่างดำเนินการ

ภาพกิจกรรม ประชุมชี้แจงโครงการแหล่งน้ำชุมชนพร้อมคัดเลือกคณะกรรมการ

ฝึกอบรมกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำโครงการแหล่งน้ำชุมชน สาธิตการผลิตน้ำหมักชีวภาพและสารไล่แมลง

ผลิตน้ำหมักชีวภาพ พด.๒

ผลิตสารไล่แมลง พด.๗

แจกถังหมัก และวัสดุอุปกรณ์